

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ ТА СТРЕСС-ТЕСТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Термін «антикризове управління» широко використовується в економічній літературі, але на практиці тлумачення його сутності є неоднозначним, тому під час його застосування банку спершу необхідно визначити чітку позицію щодо тлумачення цієї дефініції. Відмітимо, що українським законодавством не передбачено терміну «антикризове управління», натомість визначено поняття «фінансове оздоровлення». Фінансове оздоровлення банку – це відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами Національного банку України [1].

Термін «антикризове управління» більшою мірою є запозиченим із зарубіжної економічної практики, підхід до його тлумачення вітчизняними науковцями дещо різниться. А. Олійник влучно зазначив, що зарубіжні наукові школи найчастіше визначають антикризове управління як діяльність, яка необхідна для подолання стану, що загрожує існуванню суб'єкта господарювання, акцентуючи увагу саме на його виживанні. У той же час акцентується увага на позитивному характері криз, а антикризове управління визначається як створення інструментів діагностики (попередження) кризового стану та необхідності розробки нового курсу розвитку. У свою чергу, у вітчизняній науковій літературі антикризове управління розглядається як система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження і усунення несприятливих для бізнесу явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу виживання, або реалізації спеціальних процедур (таких, як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація) [2, с. 466]. Також, антикризове управління в іноземній літературі переважно розглядається як зовнішнє управління, тобто передбачає залучення професіоналів з антикризового менеджменту ззовні, тоді як вітчизняні науковці наголошують на його зовнішній та внутрішній складовій.

Загалом, узагальнюючи сутнісні характеристики поняття «антикризове управління банком» можна виділити два різновиди його тлумачення – у широкому та вузькому розумінні. Згідно з першим – це управління під час кризи, а також попередження настання кризових явищ, а відповідно до другого – це застосування певних форм і методів у рамках процедури банкрутства. У цій роботі будемо спиратися на широкий підхід до тлумачення антикризового управління банком. Синтезуючи наукові надбання щодо визначення поняття «антикризове управління банком», ми вважаємо, що антикризове управління банком – це система управлінських заходів щодо діагностики, нейтралізації і подолання кризових явищ і їх чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях економіки з метою мінімізації як збитків, так і втрат від кризи та створення умов щодо подальшого розвитку банківської установи. Антикризове управління триває постійно, адже моніторинг ризиків та можливих загроз має здійснюватися безперервно. Тобто, антикризове управління має циклічний характер.

До методів антикризового управління банком відносять весь арсенал методологічних інструментів та комплекс заходів від попередньої діагностики кризи до методів її усунення і подолання. Тобто, у сферу методичних компетенцій антикризового управління в банку як процесу включають: по-перше, попередження настання внутрішньої кризи; по-друге подолання проблем (і причин їх виникнення); по-третє, відновлення нормальної, стабільної роботи.

Загалом методи антикризового управління можна поділити на діагностичні та ті, що направлені на подолання кризи. Їх застосування покликане вирішувати такі завдання у сфері антикризового управління банком:

- 1) розпізнання передкризових ситуацій;
- 2) вплив на ключові постулати функціонування банку, а саме, формулювання, переформулювання місії та цілей управління, вибір засобів і методів управління в умовах кризової ситуації;
- 3) вибір технології управління;

4) управління персоналом банку в умовах кризової ситуації.

Як засвідчує емпіричний досвід, одним з найбільш дієвих діагностичних методів антикризового управління банком є стресс-тестування, до реалізації якого існують різні підходи (табл. 1). Стресс-тестування – це метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору – валютного курсу, процентної ставки тощо [3].

Таблиця 1

Характеристика методів стрес-тестування банків у контексті їх антикризового управління

Назва методу	Зміст методу	Недоліки методу
Тести чутливості	Визначає вплив одного або декількох пов'язаних між собою несприятливих факторів, уразі настання яких банк зазнає значних утрат	Не дає інформацію про подальші характеристики об'єкта, який зазнав змін унаслідок шокового впливу макропоказника, і його вплив на інші показники фінансової стійкості банку
Тести сценаріїв	Визначає джерела стресової події, основна увага приділяється внутрішнім та зовнішнім факторам, які можуть завдати найбільш негативного впливу на фінансову діяльність банку	Потребує застосування складних математичних розрахунків, тобто на рівні банку потребує залучення фахівців у сфері економічної кібернетики, а тому цей метод доступний не для всіх банків
Тести екстремальних величин	Виявляє максимальний збиток, якого може зазнати банк за певний період часу при заданій імовірності.	Потребує значного масиву інформації та максимально повно досліджених зв'язків між економічними явищами
Тести індикаторів	Дає змогу проаналізувати чутливість банку за допомогою «індексів ризику», які на певний період часу вважаються суттєвими і впливають на рівень розвитку економіки країни (наприклад, показник частки нестандартних кредитів у кредитному портфелі)	Не забезпечується комплексність врахування чинників

Джерело: Узагальнено автором.

Використання стрес-тестування банку дає змогу: визначити основні фактори ризику, які впливають на фінансово-економічну діяльність, визначити масштаби збитків та можливості їх покриття, оцінити розмір власного капіталу. Це, у результаті, дозволяє своєчасно розробити заходи щодо підвищення рівня фінансової стійкості, зміцнення безпеки банку, тобто підвищити якість антикризового управління банком.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: закон України зі змінами від 01.10.2018 № – 2121–III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

2. Олійник А.В. Антикризове управління в системі протидії банкрутству банків / А.В. Олійник // *Ekonomiczno-społeczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego – zarządzanie informacją i nowymi technologiami / pod redakcją: Mariana Duczmała, Tadeusza Pokusy ; Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu*. – Opole, 2015. – S. 465–477.

3. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 460. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.